

विशेष लेख...

उच्च शिक्षितांची वाढती गुन्हेगारी

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

उच्च शिक्षितांमधील वाढती गुन्हेगारी ही सध्याच्या काळातील एक गंभीर आणि चिंतेची बाब बनली आहे.

पारंपारिक गुन्हेगारांच्या तुलनेत आता सुशिक्षित, व्हाइट कॉलर गुन्हेगारांचे प्रमाण वेगाने वाढत असल्याचे समोर येत आहे. ही प्रवृत्ती केवळ तरुणांच्या भविष्याला धोका निर्माण करत नाही, तर समाजाच्या सुरक्षिततेसाठी आणि नैतिक ढाच्यासाठी मोठे आव्हान उभी करत आहे.

भारताची लोकसंख्या १.४० कोटींच्या घरात असून वाढत्या लोकसंख्येसोबत वाढणारे गुन्हे, त्याचे वेगवेगळे प्रकारही वाढत असल्याचे समोर येत आहे. गेल्या काही वर्षांपासून देशात डिजिटल माध्यमांच्या वाढत्या वापरासोबत डिजिटल गुन्हेगारी वाढली आहे. यात अशिक्षित किंवा गुन्हेगारी प्रवृत्तीच्या व्यक्तीपेक्षा व्हाइट कॉलर गुन्हेगार अधिक असल्याचे समोर येत आहे. डिग्री आहे, ज्ञान आहे. मात्र, या दोन्हींचा वापर योग्य ठिकाणी करण्याची नीतीमूल्ये या तरुणांमध्ये रुजवणे गरजेचे असल्याचे वरिष्ठ पोलीस अधिकाऱ्यांचे म्हणणे आहे.

राजगुरुनगर येथे एका खासगी कोचिंग क्लासमध्ये किरकोळ वादातून एका अल्पवयीन विद्यार्थ्याने दुसऱ्या विद्यार्थ्याची धारदार चाकूने हत्या केली.

सांगली शिक्षण संस्थेच्या संचालकांची हत्या (२०२६): पल्स येथे एका अल्पवयीन मुलाने नामांकित शिक्षण संस्थेचे संचालक संजय परांजपे यांची हत्या केली.

इंजिनिअरिंग विद्यार्थिनीची हत्या (२०२६): पाटणा येथे लग्नासाठी दबाव टाकल्याप्रकरणी प्रियकराने (अथर्व श्रीवास्तव) इंजिनिअरिंग विद्यार्थिनीचा गळा दाबून खून केला.

शिक्षक पत्नीकडून पतीची हत्या (२०२५): बीडमध्ये शिक्षिका पत्नीने शिक्षक पतीची हत्या करण्यासाठी विद्यार्थ्यांची मदत घेतल्याची घटना समोर आली होती.

कानपूर मध्ये वडिलांनी जुळ्या मुलीचा गळा चिरून त्यांची हत्या करून टाकली. धक्कादायक म्हणजे आपल्या मुलींना संपवल्यानंतर आरोपीने स्वतः पोलिसांना फोन करून गुन्हाची कबुली दिली शशी रंजन मिश्रा वय ४८ वर्ष असे आरोपीचे नाव असून तो पेशाने मेडिकल रिप्रेझेंटेटिव्ह आहे.

शिक्षित व्यक्तीकडून हत्या आणि गंभीर गुन्हे घडण्याच्या घटना समाजात चिंताजनक वाढ दर्शवतात, ज्यातून नैतिकतेचा अभाव आणि हिंसक प्रवृत्ती दिसून येते. अलीकडील काही घटनांमध्ये विद्यार्थी आणि उच्चशिक्षित व्यक्तींचा सहभाग समोर आला आहे

सुशिक्षित तरुण सायबर गुन्हेगारीत (उदा. फिशिंग, डेटा चोरी, आर्थिक फसवणूक) मोठ्या प्रमाणात सक्रिय आहेत. उच्चशिक्षित व्यक्ती आपल्या ज्ञानाचा वापर करून बँका किंवा कंपन्यांना कोट्यवधींचा चुना लावत आहेत. अशा गुन्हांमध्ये महाराष्ट्र आघाडीवर आहे.

अति महत्वाकांक्षा आणि जलद गतीने श्रीमंत होण्याची इच्छा, उच्च राहणीमान आणि निकोप स्पर्थेचा अभाव यामुळे अनेक सुशिक्षित लोक गुन्हेगारीकडे वळत आहेत.

शिक्षणातून अपेक्षित असलेले संस्कार आणि नैतिक मूल्ये रुजवण्यास कमी पडत असल्यामुळे सुशिक्षित माणसे गुन्हेगारीच्या दिशेने जात आहेत.

अल्पवयीन मुलांचा वापर: गुन्हेगारीत अल्पवयीन मुलांचा वापर वाढला असून, त्यातही सुशिक्षित घरातील मुले सामील असल्याचे दिसून येते.

शिक्षण व्यवस्थेत तांत्रिक ज्ञानासोबतच नैतिक मूल्ये आणि संस्कारांवर भर देणे गरजेचे आहे. डिजिटल साक्षरतेसोबत सायबर सुरक्षा कायद्यांची कडक अंमलबजावणी आवश्यक आहे. पालक आणि समाजाकडून तरुणांवर योग्य संस्कार होणे आवश्यक आहे.

ज्योतिर्मय साहित्य

नागपूर – मातृसेवा संघ शताब्दी महोत्सव साजरा करत असताना सर्वसामान्य जनतेला आपल्या हक्काचे आरोग्य केंद्र म्हणून असलेली ओळख अत्यंत परिश्रमाने जपली आहे. शताब्दी महोत्सवानिमित्त मातृसेवासंघातर्फे जनसेवेच्या सर्व प्रकल्पांना तसेच नूतन महिला वसतिगृहाच्या प्रकल्पासाठी आवश्यक सर्व मदत देण्यात येईल, अशी ग्वाही मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी आज दिली.

सीताबर्डी परिसरातील मातृसेवा संघाच्या रंजन सभागृहात संस्थेचा १०५ वा वर्धापन दिन सोहळा तसेच स्मृतिफलकाचे अनावरण मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या उपस्थितीत करण्यात आले. याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना मुख्यमंत्री बोलत होते. यावेळी महापौर निता ठाकरे, उपमहापौर लिला हाथीबेड, संस्थेच्या अध्यक्षा डॉ. अरुणा बाभूळकर, सचिव डॉ. लता देशमुख, उपाध्यक्ष रश्मी भावे आदी उपस्थित होते.

पद्मश्री कमलाताई होस्पेट व वेणुताई नेने यांनी स्वातंत्र्यापूर्वी मातृसेवासंघाची स्थापना केली. याकाळात केवळ डफरीन येथे इंग्रज कुटुंबांच्या महिलांसाठीच प्रसुतीची

व्यवस्था होती. सामान्य भगिनींनाही प्रसुतीची व्यवस्था व्हावी यासाठी मातृसेवा संघाच्या माध्यमातून अशा सुविधा निर्माण करताना गरिब रुग्णांसाठी निशुल्क सेवा दिली. या संस्थेच्या माध्यमातून सेवा भाव करतानाच संस्थेचे व्यावसायिकरण होऊ दिले नाही आणि आजही सेवा भाव जपला जात असल्याचा गौरवपूर्ण उल्लेख करताना मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी महिलांच्या

आरोग्यासोबतच बाल आरोग्य व बालमृत्यू थांबविण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले आहेत. त्यामुळेच सूतिकागृहाच्या माध्यमातून सामान्य माणूस संस्थेसोबत आजही जुळला असल्याचे त्यांनी यावेळी सांगितले. शतक महोत्सवी वर्षानिमित्त राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांसोबतच महिला वसतिगृहाच्या इमारतीसाठी आवश्यक निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल. संकल्प चित्रानुसार इमारतीच्या

बांधकामामध्ये जी मदत करता येईल ती निश्चितपणे करण्यात येईल. सुरक्षित मातृत्वासाठी वेगवेगळे उपक्रम राबविण्यात येत आहे. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी बेटी बचाओ बेटी पढाओ व सुरक्षित मातृत्वाचा संकल्प केला आहे. त्यानुसारच मातृसेवा संघाची वाटचाल सुरु असल्याचे सांगताना श्री. फडणवीस म्हणाले की, याक्षेत्रात कार्यरत असलेल्या स्वयंसेवी संस्थांचा

चांगलाच सहभाग आहे. अशा संस्था आदिवासी व अतिदुर्गम भागातही कुपोषणासह महिला व बालकांच्या आरोग्य सेवेमध्ये चांगले काम करत असल्याचे यावेळी त्यांनी सांगितले. शतक महोत्सवी वर्षानिमित्त विविध उपक्रमांसोबतच वृक्षारोपण मोहीम सुरु करण्यात आली असून या मोहीमेचा शुभारंभ मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या हस्ते व्यासपीठावर अभिनव पद्धतीने लिंबांचे वृक्ष लावून करण्यात आले. मुख्यमंत्र्यांनी एका कुडीत वृक्ष लावून शतक महोत्सवी वृक्ष म्हणून संवर्धन व संगोपण करण्याची जबाबदारी मातृसेवा संघाने स्वीकारावी अशी सूचना यावेळी केली.

महापौर निता ठाकरे यांनी मनोगत व्यक्त केले. संस्थेच्या अक्षय्या डॉ. अरुणा बाभूळकर यांनी स्वागत केले तर सचिव श्रीमती लता देशमुख यांनी प्रास्ताविकात मातृसेवा संघाच्या विविध उपक्रमांची माहिती दिली. आभार व कार्यक्रमांचे संचलन जयश्री वाघ यांनी केले.

यावेळी वैद्यकीय अधीक्षिका डॉ. पुष्पा भावे तसेच संस्थेचे पदाधिकारी व सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते.

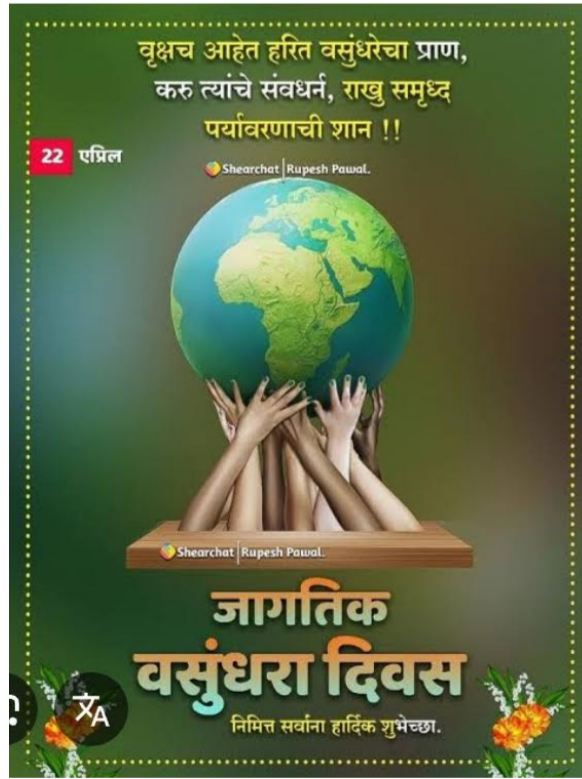
मी “वसुंधरा” माझी एकच हाक “सुंदर पर्यावरणाचा” धरा ध्यास

ज्योतिर्मय साहित्य

सूर्यमालेतील सर्वात सुंदर ग्रह म्हणजे आपली पृथ्वी. निव्याशा रंगानी नटलेली, सजलेली वसुंधरा. पृथ्वीवर जिवसृष्टी सजीव संभव आहे. पृथ्वीला अनेकशा सुंदर नावांनी संबोधल्या जाते. पृथ्वी, अवनी, वसुंधरा, वसुधा ई. मनुष्य जीवन जगण्यासाठी पृथ्वीवर पर्याप्त सर्व साधनांची पुरेपूर उपलब्धता आहे. वसुंधरा म्हणजे पृथ्वी. आपणा सर्वांची ही जबाबदारी आहे की आपण पृथ्वीची काळजी घेतली पाहिजे. आणि पृथ्वीला सर्वतोपरी सुरक्षित ठेवले पाहिजे.

जोपर्यंत मोठ्या प्रमाणात झाडे लावणार नाही तोपर्यंत वसुंधरा हिरवा शालू नसलेली दिसणार नाही. झाडे आपल्याला ऑक्सिजन म्हणजे मोफत श्वासरुपी जगणे देत असतात. अगदी विनामूल्य. आपण ज्या परिसरात राहलो त्या परिसरात आपल्या घराच्या सभोवताली झाडे लावावी. जेणेकरून आपल्याला शुद्ध हवा मिळू शकेल. जर मोठ्या प्रमाणात वृक्षतोड होत असेल तर वसुंधरेच्या संरक्षणाची व संवर्धनाची समस्याही तेवढ्याच मोठ्या प्रमाणात निर्माण होण्याची शक्यता नाकारता येणार नाही. म्हणून सुंदर आणि स्वच्छ पर्यावरणाचा न्हास होऊ नये यासाठी आपणच वसुंधरेच्या संरक्षणाची व संवर्धनाची जबाबदारी घेतली पाहिजे.

समुद्र किनारी केला जाणारा कचरा, मोठ्या प्रमाणात प्लास्टिक, घाण, हे सर्व दूषित घटक पाण्याला आणि परिसराला दूषित करण्याचे काम करीत आहेत. म्हणून मोठ्या प्रमाणात जमा होणारा कचरा विशिष्ट ठिकाणी जमा करून त्याची योग्य ती व्हिलेवाट लावणे महत्वाचे आहे. जेणेकरून हवा, परिसर, पर्यावरण दूषित होणार नाही. प्रदूषण रोखून वसुंधरेचे संरक्षण करणे महत्वाचे आहे. प्रदूषणामुळे

जीवनमानावर वाईट परिणाम होताना

सौ. मनीषा सोनेकर/सोनकांबळे देगलूर. 9960028899

दिसून येत आहेत. २२ एप्रिल या दिवशी “जागतिक वसुंधरा दिन” साजरा केला जातो. याचे कारण, या दिवसाचे महत्त्व लोकांना कळावे आणि सर्व प्रकारची अचूक माहिती लोकांपर्यंत पोहोचवून “वसुंधरा संवर्धन व संरक्षण” याचे महत्त्व पटवून सांगून जनजागृती केली जाते. पण, तरीही आज माणूस आपले राहणीमान, पैसा, नोकरी यातच गुरफटलेला आहे. यात मानवाने हे मात्र नक्कीच विसरत आहे की, “वसुंधरेचे संवर्धन आणि संरक्षण” ही माझी स्व-जबाबदारी आहे. खरे तर

मानवाने सृष्टीचे रुपच बदलून टाकले आहे. मोठ्या प्रमाणात होणाऱ्या प्रदूषणाचा

ठरायला किंचितही वेळ लागणार नाही. हे आपण विसरता कामा नये. म्हणून मोठ्या प्रमाणात झाडे लावून सुंदर वसुंधरेचे संरक्षण करणे ही सर्वस्वी आपली (मनुष्याची) जबाबदारी आहे. पर्यावरण विषयक समस्यांबद्दल मोठ्या प्रमाणात जागरूकता निर्माण करण्यासाठी २२ एप्रिल रोजी “जागतिक वसुंधरा दिन” साजरा केला जातो. वसुंधरा संवर्धन

या संदर्भात ज्या ज्या संस्था कार्यरत आहेत त्या संस्थांना पर्यावरणाचा होणारा न्हास थांबवून पृथ्वीचे संवर्धन या महत्वाच्या विषयावर लक्ष केंद्रित करून प्रोत्साहीत केले जाते. वाढते प्रदूषण, वृक्षतोड, दूषित हवामान या गोष्टींना वेळीच आवर घालून पृथ्वीचे नैसर्गिक सौन्दर्य टिकवून ठेवणे ही सर्वस्वी मानवाचीच जबाबदारी आहे. ***

आम्ही तुमचे पुस्तक प्रकाशित करू !

प्रत्येक लेखकांचे एकच स्वप्न असते ते म्हणजे माझ्या कवितांचे, लेखांचे, कथांचे, कादंबरीचे पुस्तकात रूपांतर व्हावे व ते जास्तीतजास्त वाचकांपर्यंत पोहोचवावे, मग हे स्वप्न आम्ही पूर्ण करू. उकट्ट छपाई, साजेसे मुखपृष्ठ अगदी कमी वेळेत व अगदी बिनचूक. मग वाट कसली बघता तुमचे स्वप्न पूर्ण करा ज्योतिर्मय प्रकाशन सोबत. लगेच कामाला लागू व आम्हाला खाली दिलेल्या नंबरवर संपर्क करा. ज्योतिर्मय प्रकाशन

■ पुणे ■ छ. संभाजीनगर

संपर्क : 7743 81 8559

ज्योतिर्मय प्रकाशन

ज्योतिर्मया साहित्याचे विद्यापीठ

कोणतीही जाहिरात द्या फक्त 100 रुपयात

ज्योतिर्मय मध्ये जाहिरात द्या आणि आपला व्यवसाय लाखों लोकांपर्यंत पोहोचवा.

- दररोज 70000 सुजाण वाचक वाचतात.
- ◆ फक्त दर्जेदार साहित्यावर चालणारे महाराष्ट्रातील अग्रगण्य मराठी E दैनिक.
- नवोदित साहित्यिकांचे हक्काचे व्यासपीठ
- ◆ सर्वसमावेशक साहित्याचा खजिना
- गूगलवर पेपर वाचण्यासाठी free
- ◆ कोणीही नवोदित साहित्यिक 500 रु. भरून वर्षभर सहभागी होऊ शकतो.
- ◆ संपर्क : 7743918559 (for Calling, whatsapp, online payment)

Paper link : www.jyotirmaysahitya.com

जात्यावरच्या
ओव्या.....

भाऊ चार लेकराचा बाप
सखीला सांगुन पटेना
बघू लागली निरखून
तिची नजर हटेना ॥६०५॥

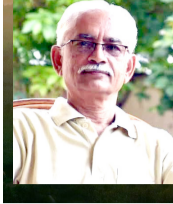
भाऊ ऐटीत चालला
मोटारगाडीत बसला
जाण्याआधी मायीच्या
पायावर ग वाकला ॥६०६॥

©® सौ. मनोरमा बोरडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे
श्लोक-भाग २१

ज्योतिर्मय साहित्य
संत तुकाराम महाराजांना संतसंग आणि भगवद्भक्तीची
आस होती. ते म्हणतात -
न लगे मुक्ती आणि संपदा, संतसंग देई सदा।
तुका म्हणे गर्भवासी सुखे घालावे आम्हासी ॥
संतांचा, सज्जनांचा संग म्हणजे सहवास मिळावा,
परमेश्वराची भक्ती कायम लाभावी म्हणजे जेणेकरून त्यातील
गोडी कायम अनुभवता येईल. म्हणून त्यांना गर्भवास म्हणजे
पुन्हा जन्म घेणेदेखील मान्य आहे.
तुकाराम महाराजांसारख्या संतांची ही
सद्वासना झाली. परंतु या ऐहिक जीवनात
सामान्य मनुष्य एवढा गुंतून जातो की
त्याच्या अनेक प्रकारच्या वासनांची पूर्ती
कधी होतच नाही. ज्याप्रमाणे अग्नीमध्ये
जेवढे इंधन घालावे तेवढा तो अधिक
प्रज्वलित होतो. तशा या दुर्वासना देखील
वाढत जातात आणि अंतकाळी या
वासना कायम असतील तर त्या पोटी
मुन्याला पुनर्जन्म घ्यावा लागतो. सत्ता,
संपत्ती आणि स्त्री संबंधित वासना कधी
संपतच नाहीत. कामिनी आणि कांचन
यांच्या वासना सर्वात जास्त प्रबळ
आहेत. त्यांच्यावर मात करणे सोपे नाही.
इतर वासना त्यामानाने गौण आहेत. आज जगातील घडणारे
बहुतेक गुन्हे आणि वाईट घटना कामिनी आणि कांचनाच्या
हव्यासापायीच घडत आहेत. चित्रपटातून आणि टीव्हीवरील
विविध प्रकारच्या धारावाहिकांमधून अशाच घटना समोर येतात.
त्यापासून बोध घेण्याऐवजी त्यातील वाईट गोष्टींचा प्रभाव
समाजमनावर अधिक पडतो. भ्रष्टाचाराच्या घटनांबद्दल तर न
बोललेले बरे इतक्या त्या नित्याच्या झाल्या आहेत.
वासना अपूर्ण राहिल्या की पुन्हा जन्म घ्यावा लागतो.
जन्माला आल्यानंतर या वासनांचा भोग तर मिळतो परंतु

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

माणसाची अधिकाधिक अधोगती होते आणि त्याने तो मुक्ती
पासून दूर जातो.

परद्वय कांता पराची पाहता
स्मरादि रिपु ओढिती मानसता
असे श्री दत्त स्तुतीत म्हटले आहे.
दुसऱ्याचे धन, दुसऱ्याची स्त्री यांची
अभिलाषा धरली तर काम, क्रोध यांसारखे
शत्रू मनावर आक्रमण करतात आणि
शेवटी ते माणसाचा नाश घडवून
आणतात.

म्हणूनच जन्म मृत्यूचा फेरा म्हणजेच
येरझारा चुकवायचा असेल तर समर्थ
वासनेवर मात करायला सांगतात. आणि
त्यासाठी ईश्वर प्राप्तीचे पवित्र ध्येय
आपल्या डोळ्यासमोर ठेवावे लागते.
केवळ ध्येयवादी मनुष्य असा त्याग करू
शकतो. माया मोहात अडकलेले मन आपण ईश्वराकडे लावले
तर तेच मन आपल्याला (राघवाची) ईश्वराची भेट घडवून
देईल.

स्वसंवाद : माझ्या आयुष्यात कोणत्या वासना मला
सर्वाधिक बांधून ठेवतात ?

कामिनी आणि कांचनाच्या मोहापासून दूर राहण्यासाठी मी
सजग आहे का ? संतसंग, सत्संग किंवा आध्यात्मिक चिंतनाला
माझ्या जीवनात किती स्थान आहे ? माझ्या जीवनाचे ध्येय
केवळ भोग आहे की ईश्वरप्राप्ती ? (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

॥ अभंग-माधव ॥

माधव मनोहर जोशी
दादर, मुंबई.
मो. 9833159630

(१९ एप्रिल रोजी अक्षय्य तृतीया, आणि
परशुराम जयंती होती)

वैशाख मासात । शुक्ल तृतीयेला ।
रेणुका मातेला । बाळ झाले ॥१॥
भार्गव गोत्रिय । जमदग्नी बाप ।
आनंद अमाप । त्याला झाला ॥२॥
रामभद्र ऐसे । ठेवीयले नाम ।
पित्याचा परम । आज्ञाधारी ॥३॥
तरुण होताच । केला विद्याभ्यास ।
अन शास्त्राभ्यास । त्याने केला ॥४॥
महाकाल ईश । त्याने पुजियेला ।
परशु शस्त्राला । प्राप्त केले ॥५॥
असुर जिंकले । परशु शस्त्राने ।
देवांच्या बाजूने । लढताना ॥६॥
ऐशा लढाईत । नाव कमावले ।
म्हणती सगळे । परशुराम ॥७॥
ह्या अविनीवर । क्षत्रिय माजले ।
त्यांना निदाळले । परशु ने ॥८॥
अवधी अवनी । केली निःक्षत्रिय ।
राखण्या अक्षय । ब्राह्मतेज ॥९॥
माधव हा म्हणे । हे परशुराम ।
वंदावे कायम । मनोभावे ॥ १०॥

त्याग हे यज्ञाचे खरे मर्म आहे

पुढच्या कर्माचा फारसा उपयोग होत नाही.
परस्त्री मातेसमान माना, परद्वयाची
अभिलाषा बाळगू नका आणि परनिंदिला
विद्या समजून त्याग करा. या तीन गोष्टींना
फार सांभाळा. परमार्थाची इमारत या तीन
गोष्टींवर उभी करायची आहे. नुसता पाया
बांधून ज्याप्रमाणे घरात राहता येत नाही,
त्याप्रमाणे पायाशिवाय इमारतही उभी करता
येत नाही. 'राम कर्ता' ही भावना ठेवून
नामात राहणे, म्हणजे परमार्थरूपी इमारतीत
आनंदात राहणेच होय. व्यावहारिक मोठेपणा
बाजूला ठेवा आणि देवाला अनन्यभावाने
शरण जा. देवाला शरण जाताना सर्व
विसरून जा. समजा, एखादा माणूस
नाटकात राजाचे काम करीत असला आणि
नाटक संपल्यावरही तो घरी घेऊन जर
राजासारखे वागू लागला, तर त्याचा सर्व
व्यवहार बिघडून जाईल; त्याचप्रमाणे,
देवाला शरण जाताना, मी मोठा भक्त,
विद्वान्, पैसेवाला ही सर्व नाती विसरून गेले
पाहिजे.
कर्माचे फळ आपल्या हातचे नाही
म्हणून त्याची काळजी करू नये, हे समजले
तरी, काळजी न करणे हे देखील आपल्या
हातचे नाही म्हणून आपण काळजी करतोच

! यासाठीच भगवंताच्या नामात राहण्याची
सवय करा. कर्म करणे यात विशेष नाही.
आपल्याला कर्म केल्याशिवाय चैनच पडत
नाही. 'कर्म करा' असे गीतेतही सांगितले
आहेच. परंतु कर्म केल्याने पाहिजे ते फळ
आपल्याला मिळतेच असे नाही; म्हणून
भगवंताला स्मरून कर्म करा, आणि मग
काय काय होते ते पहा. तेच निष्काम कर्म.
भगवंताच्या इच्छेने सर्व घडते आहे ही
भावना ठेवून आपले कर्तव्य करणे, हे सर्व
गीतेचे सार आहे.
जो समजून त्याग करील त्याला फायदा
होईल. नाहीतरी, संन्यास आणि त्याग दोन्ही
आपल्याजवळमुद्धा आहेत. भगवंताच्या
बाबतीत आपण संन्यासी वृत्ती धारण करतो
आणि आपण आपल्या आईबापाला सोडतो
असा त्याग करतो ! हे काय कामाचे ?
त्याग हे यज्ञाचे खरे मर्म आहे. भगवंताच्या
प्राप्तीच्या आड जे जे येते ते ते टाकणे,
म्हणजे यज्ञ करणे होय. या यज्ञामध्ये
वासनांची आहुती द्यावी. कोणत्याच
गोष्टीबद्दल हवे अगर नको असे न वाटणे,
हेच वासनांची आहुती दिल्याचे लक्षण आहे.
जेथे वासना संपली तेथेच भगवंताची
कृपा झाली.

॥ अध्यात्म ॥

मधुकर बोरीकर,
पुणे

♦ ब्रह्मांडाची उत्पत्ती कशी झाली?
व कर्म गती कशास म्हणावे?
कालच्या अंकावरून पुढे.....
अशा भावस्थितीत ब्रह्म स्थिती होती. बहु स्याम
म्हणजे मला बहु व्हावयाचे आहे, अशी इच्छा तेथे
उत्पन्न झाली. संकल्पाचा परिणाम म्हणजे सृष्टी
आकाराला येण्याची प्रक्रिया सुरू झाली.
परब्रह्माने आपले विश्वव्यापी तेज, विद्युत अग्नी
वाढविला. तो तप तप तापला, विस्तारला.
पांढऱ्या रंगाच्या हालचाली व गतीमुळे रुवम रंग
प्रगटला, विस्तारला. पण त्याचबरोबर तो तम ही
विस्तारला.*अज* महाशक्ती गतिशील झाली,
क्रियाशील झाली आणि त्या तपासुळे लोहित शुक्ल
कृष्ण वर्णी विद्युत अग्नी भडकला. ही शक्ती त्रि
वर्णी झाली. म्हणजेच *अजा मेका लोहित शुक्ल
कृष्णाम* रूपात प्रगट झाली. अर्थ असा पांढरा,
लाल काळा असे तीनही गुण व रंग घेऊन ती शक्ती
प्रकटली. उत्पन्न झालेला योगामनीला धारण
करणारे "महत्तत्त्व" म्हणजे "विश्व बुद्धी" अगोदर
उत्पन्न झाली आणि संवात श्वसन सुरू झाले.
त्यावेळी अतिसुक्ष्म चेतन ध्वनीच्या लाटा
अल्पासाउंड निर्माण झाल्या, त्या अंश रूपात
होत्या. त्यातून ओंकार प्रकटला हेच सिद्ध महा योग
पिठाचे मूळ स्थान आहे.
हे सांगताना भगवान ज्ञानेश्वर म्हणतात
पै ब्रह्मबीजा जहाला अंकुर
घोष ध्वनी नादाकार
तयाचे भवन जो ओंकार
तो मी गा ..... ज्ञानेश्वरी ९/२७५
किंवा
घोषाच्या कुंडी /नादचित्रांची रूपडी
प्रणवाचिया मोडी /रेखिली ऐशी.
ज्ञानेश्वरी ६/२७६
येथेच प्रभू श्रीहरीच्या अंतःकरणाचा या विश्व
बुद्धीशी म्हणजे महत्तत्त्वाशी योग झाला व
अनादी सिद्ध "बुद्धियोग" प्रकटला. पुढे तो
ज्ञानमय, प्रेममय, आनंदमय, तेजो रूप परमात्मा
पुनरपी प्रखर तीव्र तप तप तापला आणि
त्यापासून तीव्र गतिरूप सळसळणारी सलील
"विश्व बुद्धी" निर्माण झाली आणि त्यात चराचर
जीवांची बीजे निर्माण झाली. क्रमशः.....

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य
सदाचरणाने राहणाऱ्या माणसाला खर्च
कमी लागतो, कारण खऱ्या समाधानाने पोट
भरले की अन्नही कमी लागते. मी हे वारंवार
सांगतो, कारण सदाचरणाचे, नीतिधर्माचे
आचरण, हा परमार्थाच्या इमारतीचा पायाच
आहे. पाया भक्कम नसेल तर त्यावरची
इमारत जास्त दिवस टिकू शकणार नाही.
त्याप्रमाणे नीती जर सांभाळली नाही, तर

आरोग्य संजीवनी

बाभळीच्या शेंगांचे औषधीय व गुणकारी फायदे

ज्योतिर्मय साहित्य
आयुर्वेदात अशा अनेक वनौषधी
आणि वनस्पती आहे, ज्या आरोग्याच्या
दृष्टीने अतिशय फायदेशीर आहे यातील
बाभळीच्या शेंगांना फार मौल्यवान मानले
जाते. खुपच गुणकारी आहे तर बघू या
फायदे...
(१) गुडघेदुखी कमी होते...
बाभळीच्या शेंगांचे चूर्ण उपयुक्त
आहे. वृद्धापकाळात सांधेदुखी, ही
सामान्य समस्या आहे आणि गुडघेदुखी
तर चाळीशीनंतर चालू होते. तेव्हा या
शेंगांचे चूर्ण सकाळ संध्याकाळ कोमट
पाण्याबरोबर घ्यावे हे चूर्ण कोणत्याही
आयुर्वेद शांपला नक्की मिळेल, याने
काही दिवसांतच गुडघेदुखी समूळ नष्ट
होते.
(२) डोकेदुखी दूर होते. वाढता
ताण-तणाव, चिंता, धावपळ, यामुळे.
सतत डोकेदुखी असणं ही समस्या घरोघरी
आढळून येते, अशा वेळी बाभुळ शेंगांची
पावडर कोमट पाण्याबरोबर घ्यावी, लगेच
आराम मिळतो.
(३) स्त्रियांसाठी शेंगांचे चूर्ण
फायदेशीर आहे...
आजकाल बहुतेक महिलांना

ल्युकोरिया चा त्रास होतो, रचेतप्रदर,
पांढरे पाणी जाणे, अशा समस्या बहुतेक
महिलांना होतात. तेव्हा या शेंगांचे चूर्ण
सकाळ संध्याकाळ कोमट पाण्याबरोबर
घ्यावे. याने आराम मिळतो नक्कीच.
(४) पुरुषांसाठी या शेंगांचे चूर्ण
फायदेशीर ठरते...
बाभळीच्या शेंगांचे चूर्ण पुरुषांना
देखील फायदेशीर आहे. ज्यांना
धातूक्षयाचा त्रास असेल. त्यांनी हि
पावडर. नियमितपणे कोमट पाण्याबरोबर
घेतल्यास फायदा होतो. वंध्यत्व दूर होते.
(५) पाठदुखी कंबरदुखी... या
त्रासात आराम देण्यासाठी बाभळीच्या
शेंगांचे चूर्ण फायदेशीर आहे. एकाच

संकलन -
डॉ. प्रमोद डेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

स्थितीत बराच वेळ बसल्यामुळे पाठदुखी
कंबरदुखी चा त्रास होतो, आजकाल
बहुतेक लोक बसून काम करतात त्यामुळे
पाठदुखी देखिल सामान्य समस्या आहे,

तेव्हा हि पावडर उपयुक्त ठरते, जेवणानंतर
एक चमचा भरून चूर्ण कोमट
पाण्याबरोबर घ्यावे. याने छान आराम
मिळतो नक्कीच. जमल्यास हि पावडर
दूधासोबत घेतल्यास स्नायू बळकट
होतात.
(६) जुलाबाच्या त्रासापासून सुटका
मिळवण्यासाठी बाभळीच्या शेंगांचे चूर्ण
फायदेशीर आहे...
बरेच वेळा, बाहेरच्या खाण्यामुळे,
पोट खराब होऊन पातळ जुलाब होतात,
अतिसार होतो, गळत्यासारखे होते,
यांच्यावर शेंगांचे चूर्ण हे रामबाण औषध
आहे, थोडं चूर्ण पाण्यासोबत घेतल्यास
आराम मिळतो.
(७) अशक्तपणा, कमजोरी वाटणे,
यावर जर तुम्ही शारिरीक दृष्ट्या अशक्त
असाल तर तुम्ही बाभळीच्या शेंगांचे चूर्ण
पाण्यात किंवा दुधात मिसळून रोज एक
वेळा सेवन करू शकता आणि वाटलं तर
मधात मिसळून चाटणे म्हणून घ्या.
तेव्हा वरील फायदे बघता बाभळीच्या
शेंगांचे चूर्ण अतिशय मौल्यवान औषध
आहे आणि सहज आयुर्वेद दुकानात
मिळते. जर हि पावडर घरात असू
द्यावी.

कुलस्वामिनी प्रतिष्ठानतर्फे लग्न वऱ्हाडाला छत्र्यांचा आहारे !

नाविन्यपूर्ण सामाजिक बांधिलकी जपत, या उपक्रमाचे होते आहे कौतुक

ज्ञोतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर - लग्न हे हिंदू संस्कृती मधील सर्वात महत्वाचे शुभ कार्य, या मधे नवरा नवरी दोन्ही कुटुंबांमध्ये ऋणानुबंध प्रस्थापित होतात. लग्न म्हंटले की वर-वधू वराडी मंडळ आणि सोबत नातेवाईक, मित्रमंडळ यांची आनंदात या शुभ सोहळ्यास आवर्जून उपस्थिती देतात. उन्हाळ्यात नवरदेव यांची घोड्यावर वरात भर दुपारी कडक उन्हात मास्ती दर्शन घेण्यासाठी निघते. यात बॅंड बाजामध्ये प्रत्येक वराडी नाचत आपला आनंद व्यक्त करतात.

आज कुलस्वामिनी मंगल कार्यालय येथे जोशी यांच्या भाग्यश्री या मुलीचे लग्न मोहिंदे यांचा मुलगा महेश नवरदेव व वराडी जालना या गावावरून आलेले ! या वर्षाच्या कडक

उन्हामध्ये सर्वांना खूप त्रास होत आहे, त्या मुळे कुलस्वामिनी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष विलास व सौ अलका कोरडे यांनी नवीन उपक्रम हाती घेतला.

नवरदेवसह सामील सर्व वराडी ना ५ फुटी च्या जवळपास ३१ इंद्रधनुषी, रंगीत छत्र्या मोफत देण्यात आल्या.

नवरदेव कडील वरातीतील सर्व पाहुण्यानी कौतुक केले व मनोमनी आभार मानले. या समरंगी छत्र्यामुळे वरात शोभून दिसत होतीच पण विशेष हे की उन्हाचा सर्वांना त्रास कमी झाला. पूर्ण उन्हाळ्यात व पुढे १४ लग्न तिथी असून शहरात जवळपास २००० लग्न लागतील. प्रत्येक वरातीसाठी काळजी घेणेसाठी कुलस्वामिनी तर्फे अशा छत्र्या देण्याचा निर्णय घेण्यात आला असून पुढे पावसाळ्यात सुद्धा यावर्षी लग्न तिथी खूप असल्याने मोफत छत्र्या देण्यात येतील असे विलास कोरडे आणि कुलस्वामिनी परिवार यांनी सांगितले आहे. विनायक जोशी (नवरी पिता) - सर्वांनी छत्र्या घेऊन उन्हामध्ये अर्धा तास नवरदेव व वरातीतील पाहुण्यांनी आनंद व्यक्त केला. सर्वांना कुलस्वामिनीचा हा नवीन्यपूर्ण उपक्रम खूप आवडला !

म्हातारपण आणि स्वप्ने

ज्ञोतिर्मय साहित्य

सदा आणि सखा हे बालपणीचे मित्र. दोघेही हुरहुरी. दोघांमध्येही सारखाच उल्हास. नव्या कल्पना काढून कामे करण्याची उमेद असलेल्या व्यक्ती. परंतु स्पर्धा होती तीही दोघांमध्येच. मनात कसलेही किल्मिशे न ठेवता निखळपणाची स्पर्धा आणि निखळपणाची मैत्री सुध्दा. कारण दोघांचे क्षेत्र वेगवेगळे होते. हाती एखादं काम घेतलं की ते तडीला न्यायचं आणि यशस्वी करायचं यात त्यांचे हातखंडे होते. एका साध्या परिस्थितीमधून दोघांनीही चांगली प्रगती साधली होती.

कारण होतं दोघांनीही अगदीच लहानपणापासून मोठी होण्याची स्वप्ने पाहिली होती. मनात एक स्वप्न घेऊन ते कामाला लागले होते आणि त्याच मार्गाने मार्गक्रमण करीत होते. त्यांचा ध्यास सत्यात उतरला होता. आर्थिक कमाई, मान, प्रतिष्ठा सर्वकांही मिळविली होती. वाढत्या वयाप्रमाणे आव्हाने कठोर होत जात होती. परंतु प्रत्येक आव्हानांचा सामना ते करीत होते व पुढे जात होते. घर, संसार सर्वकांही सुखरूप आणि सुरळीत झाले होते. त्यांच्याच वयाची अनेक मंडळी कांहीशा नोकऱ्या करून आता सेवानिवृत्तीच्या टप्प्यावर आली होती. हे दोघेही जर सरकारी नोकरीत असते तर तेही सेवानिवृत्तीच्या उंबरठ्यावर आलेच असते. परंतु व्यवसायामुळे त्यांना वय कसं सरलं हे कळलंच नाही. कारण प्रत्येक नव्या कामाची एक नवी नशा असायची आणि ती

पूर्ण करता करता काळ पुढे पुढे निघून जायचा.

आता मित्रमंडळी सेवानिवृत्त झाली. त्यांनी सेवानिवृत्तांचा एक ग्रुप बनवला आणि खेळकर आणि खोडकर मस्तीमध्ये त्यांचे जीवनचक्र सुरू असल्याचे त्या ग्रुपवरून भासू लागलं. त्यांच्यासारखं जीवन जगणं यांना मात्र जमणं शक्यच नव्हतं. कारण कामाचा एवढा मोठा व्याप होता की त्या कामातून वेळ काढून बसणं म्हणजे वेळेचा अपव्यय होतोय असं दोघांनाही वाटायचं. दररोजच्या दगदगीला आता सखा थोडासा कंटाळला होता. वय आणि शरीर मनाला थकवा देत होते.

त्यामुळे आपण पण या कामातून निवृत्त व्हावं असा त्यांनी मनातून ठरवलं. एकदा मनात आपण म्हातारे झालोय अशी भावना आली, मन आपोआपच त्या गोष्टीचे संकेत देऊ लागतं. थोड्या थोड्या कामासाठी सुध्दा थकवा जाणवू लागला. त्यामुळे वयाप्रमाणे आता झेपत नाही असं सखा सांगू लागला.

सदाचं त्याऊलट होतं. वाढत्या वयाप्रमाणे तो कामामध्ये आणखी व्यग्र होत होता. नव्या कल्पना, नवी स्वप्ने घेऊन तो जगत होता. सदाच्या या वागण्यामध्ये सखाला मात्र वेडेपणा दिसत होता. जन्मभर काम केल्याने

आता आराम करण्याचे दिवस आलेत असं सखाचं मत होतं. जीवनभर बरोबरीने चाललेली त्यांची स्पर्धा खंडीत झाली आणि दोघांचेही मार्ग आता समान न राहता थोड्या वेगळ्या वळणावर गेले होते. सखा म्हातारपणाची जाणीव घेऊन आराम करू लागला आणि सदा मात्र नवी कामे घेऊन फिरू लागला.

दोघांच्या भेटीतील अंतर सुमारे पाच वर्षांचे सरले. मित्रमंडळींना एक भेटीचा योग यावा यासाठी एकत्र जमण्याचा बेत केला. एक स्थळ ठरविण्यात आलं आणि सर्व मित्र एका जागेवर आले. सुमारे ६८ वर्षांचं वय गाठलेलं असावं. एकाच वयाचे आणि एकाच बॅचचे अनेक मित्र भिन्न भिन्न रुपात भेटले. कुणी ८० पेक्षा अधिकचा जाणवत होता तर कुणी ६० चा जाणवत होता. त्यात सखा सुध्दा हाती एक काठी घेऊन त्या पार्टीमध्ये

सामील झाला. गप्पा सुरू झाल्या. एकमेकांबाबत विचारणा झाली.

पण एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवत होती. सदा आणि सखा, वय एकच, व्यवसाय जवळपास सारखाच, मार्ग भिन्न असले तरीही दोघांचे मार्गक्रमण सारखेच पण सखा थकला आणि सदा अजीबात थकला नाही. त्यांच्या या आरोप्यांचे गमक मित्रांना जाणून घ्यायचे होतं. सदानं सोप्या आणि सरळ शब्दात याचे गमक सांगितले. हे खाटं आहे की म्हातारा झालो म्हणून स्वप्नांचा पाठलाग होऊ शकत नाही. स्वप्नांचा पाठलाग करण्याचे बंद झाले की माणसं म्हातारी होत असतात. मी आजही स्वप्ने पाहतो, पाठलाग करतो, म्हणून मी म्हातारा होत नाही.

हे खरच आहे. मगने निवृत्ती घेतली की शरीर पण निवृत्तीच्या वळणावर जाते. परंतु मन निवृत्त होत नसेल तर शरीर तेवढ्याच जोमाने कार्य करते. आमचे एक डॉक्टर मित्र आहेत. त्यांची सेवानिवृत्ती होऊन आज जवळपास २५ वर्षे झाले. आजही अगदी सकाळी किमान ८- १० किमी फिरतात. आहारावर प्रचंड नियंत्रण आहे आणि अगदीच ५० वर्षांच्या व्यक्तींकडे असणार नाही एवढा त्यांचेमध्ये जोश आहे. अशा माणसांना काम कधीच थकवू शकत नाही. परंतु, अपवाद असू शकतो की नाते, परिवार मात्र थकवू शकतात. म्हणून म्हातारपण येत असले तरी सुध्दा नवी स्वप्ने पाहा व पाठलाग करा. म्हातारपणाची जाणीव आपोआप नाहीशी होईल.

माधव सुर्यवंशी माकणीकर
मो. 95278 53953

सामील झाला होता. प्रतिष्ठा होती ती सदाची. त्यांनी येण्यास उशीर केला होता. थोड्याच वेळात सदाची गाडी आली आणि अगदीच ६० चा जाणवावा असा सदा एकदम ठणठणीत गाडीतून उतरला. तोच जोश, तीच उमेद, चेहऱ्यावर तेज. सदा मित्रांमध्ये

ओळख साहित्यिकांची

लेखिका, कवयित्री, शिक्षिका - रंजना सानप

मायणी (सातारा) मोबाईल नंबर - 9049548323

साहित्यिक कार्य व प्रकाशित पुस्तके -

- 1) अकांत-कादंबरी (हिंदी भाषेत अनुवाद-)
- 2) निःशब्द- काव्यसंग्रह
- 3) सतेज - काव्यसंग्रह
- 4) रानफुले - बालकथा संग्रह (दोन आवृत्ती)
- 5) आनंदाची गाणी - महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक व संशोधन प्रकल्प पुणे.
- समग्र शिक्षा - राज्यातील पन्नास हजार शाळेत पोहचले.
- 6) स्वानंदी जगणं - ललित संग्रह
- 7) चिमुकल्यांचं मनातलं - बालकविता संग्रह
- 8) गोष्टी तुझ्या माझ्या - बालकथा संग्रह
- 9) वळणवाटा - ग्रामीण स्त्रीवादी कथा संग्रह
- 10) 96 वे अखिल भारतीय साहित्य संमेलन, वर्धा कविकट्टा निवड
- 11) 98वे अखिल भारतीय साहित्य संमेलन - नवी दिल्ली कविकट्टा निवड
- 12) 99वे अखिल भारतीय साहित्य संमेलन, सातारा - ज्योत समिती सदस्य
- 13) पाठयपुस्तक निर्मिती मंडळ पुणे, बालभारती पाठयपुस्तक समीक्षण (इयत्ता, 3 री व 4 थी)
- 14) 96 वे अखिल भारतीय संमेलन कविकट्टा, 96 कवितांची निवड काव्यसंग्रह त्यात गावाकडची माती या कवितेचा समावेश.
- 15) 60 हून अधिक साहित्य संमेलन -निर्मितीत कवी
- 16) राज्यभर कथाकथन आणि व्याख्यान, कविता सादरीकरण
- 17) शाळा, महाविद्यालय लेखक आपल्या भेटीला उपक्रमांतर्गत मार्गदर्शन व व्याख्यान
- 18) हळदी कुंकू कार्यक्रम व्याख्यान प्रबोधन

- 19) सातारा आकाशवाणी कथा, कविता, नाटिका लेखन व सादरीकरण, मुलाखत 10 हून अधिक भागात
- 20) साहित्यिक शैक्षणिक व सामाजिक कार्यासाठी 70 हून अधिक राष्ट्रीय, राज्यस्तरीय वेगवेगळ्या पुरस्काराने गौरव.
- 21) विविध वर्तमानपत्रे, दिवाळी अंक, संपादित कथासंग्रह कवितासंग्रह यामध्ये पाचशेहून अधिक कथा कविता व लेखांचे लेखन.
- 22) पहिले स्त्रीवादी साहित्य संमेलन कोल्हापूर संमेलनाच्या अध्यक्ष.
- 23) बालिका दिन कार्यक्रम निमित्त नायगाव येथे प्रमुख वक्तव्या
- 24) विविध शैक्षणिक व साहित्यिक व सामाजिक संघटना पदाधिकारी
- 25) अनेक कार्यक्रमात प्रमुख पाहुण्यां, अध्यक्षीय भूमिकेत.
- 26) जिल्हा परिषद सातारा जिल्हास्तरीय आदर्श शिक्षक पुरस्कार
- 27) शैक्षणिक क्षेत्रातील साहित्यिक कार्यक्रमात सहभाग वेगवेगळ्या स्पर्धेमध्ये जिल्हा सर्व विभाग स्तर मध्ये यशस्वी.
- 28) महाराष्ट्र शासन भाषा संस्कृती मंडळ मुंबई वाई
- पहिले कुमार साहित्य संमेलन कथाकथन संधी.
- 29) स्पंदने शिक्षणाची पुस्तिका सातारा जिल्हा परिषद सातारा तालुका प्रतिनिधी व लेखन
- 30) अनेक पुस्तकांचे समीक्षण

शेतकरी जीवनावर आधारित नाट्यलेखन

कशासाठी जगाव र आम्ही..!

लेखिका -
सौ. वैशाली महाडिक.
श्री क्षेत्र निनाम - सातारा
मो.क्र.-९७६७४३७९२३

कालच्या अंकावरून पुढे....
■ दिलीप: आर, इजळ्याच्या घडीला हाय वाटत.
■ संज्या: म्हणजी, आज पण न्हाय व्हायचं का मरून
■ सुनील: नाही व्हायचं
■ आप्पा: आर पर ह्यो अवकाळी पाऊस कवा ढासळल ते कळायचं नाही लेका.
■ हौसाबाई: व्हय आज पण लै तावतया रं दिलीप
■ दिलीप: पर म्या तरी काय करू मशीन इकडच्या घडीला तर यायला पाहिजे.
■ मंगल: आव काय करता नाही का यायचं, एवढा हाता शी आलेला घास जर ...
■ हौसाबाई: (सुनेची बोलणे अर्धवट टोडत)नका नका सुनबाई असं अभद्र नका बोलू.
■ मंगल: अभद्र न्हाय व आत्याबाई पण काय सांगाव आव ह्यो अवकाळी हाय त्याच काय सांगाव जिकड पडलं तिकडं पडतया आपल्या हातात थोडेच काही हाय व!
■ दिलीप: पण आता तर काय नाही होणार मंगल बाई दिस कडच्याला चाललाय,आता उद्याच बघायला लागलं.
■ आप्पा: चला र सगळ्यांनी झाकून ठेवूया कनस दिल्या तू अन् संज्या दोघांनी कडवा उभा करून ठेवा,अन् चला घराकडे (सगळे घराकडे निघतात)
पडदा पडतो.
■ दुसरा दिवस स्कीनवर तेच संगीत सगळे पुन्हा खळ्यात आल्यापावली दुसरा दिवस ही निघून जातो. पुन्हा पडदा पडतो.
■ तिसरा दिवस स्कीनवर सगळ्यांचे सुंदर संगीत
■ संज्या: बाबा आज तरी येणार आहे का मशीन मळायला.
■ आप्पा: आर हो हो, आज इल म्हणतया नव्ह त्यो,
■ हौसाबाई: न्हाय व आज आलच पाहिजेय. कणस धसासल्यात झाल्याती.
■ दिलीप: आज सुनी न्हाय आली नव्ह का!

■ मंगल: न्हाय आली, रोज रोज काय नुसतं हेलपाटा होतुया, मशीन पण येईना झालं आन घरात सुदीक लै काम हुत म्हणून म्हणलं नग येऊ.
■ दिलीप: संज्या ए संज्या,आप्पा आन आईला पण घेऊन जा घरला.
मशीन आज तरी येतिया का नाही काय माहीती.
■ मंगल: आम्ही हाय दोघं, जावा तुम्ही सगळेच घरी.
■ हौसाबाई: आग पण मंगल आज लै तावतया, पाऊस बिरुजं आला तर ग.
■ मंगल: मंगा काळजी करू आत्याबाई, आम्ही हाय की दोघ.
■ आप्पा: पण आग सगळी असली म्हणजे मदत हुईल आमची,
■ दिलीप: मंगल बराबर म्हणती आप्पा, आई, संज्या, जावा तुम्ही घराकड तस बी लै ऊन लागतेय.
■ हौसाबाई: बर बाबा जातो आम्ही घरला.
■ आप्पा: गुर तेवढी आणा र येताना! (सगळे निघतात)
(थोड्या वेळानंतर)
दुपारच्या वेळेत कणसाची उलघाल करात बसलेली मंगल..!
माझ्या घरी यावं लक्ष्मीच्या रुपान, लै वरीस झालं गेलीस आई पाठ फिरवून लवकर च येशील घरी माझ्या घरी लक्ष्मी होऊन.
■ दिलीप: मंगल ये मंगल ऐकलं बरं का तुझ्या लक्ष्मीन, इल इल घालत तुझ्या लय वर्षांनं इल बघ.
■ मंगल: यायलाच पाहिजे व तिला या वर्षी जर नाही तर ईक घ्यायची पाळी इल व होत नव्हतं तेवढे सगळं सोन नाम सुद्धा लावल्या या वरसाला. पुढे उद्याच्या अंकात.....

ज्ञोतिर्मय
Mutual Fund Online
Sahi hai...
म्युच्युअल फंड ऑनलाईन
विनोद शिराळकर 9325383999
म्युच्युअल फंडाचा मोठा भाऊ

कालच्या अंकावरून पुढे.....
एकुण इनव्हेस्टमेंट पैकी फक्त २५ टक्के रक्कम अशी लॉग शॉर्ट मधे पोझिशन साठी वापरण्यात येईल,व उरलेल्या रकमेतून पोर्टफोलिओ मधे सांगितलेल्या सेक्स्युरेटीज खरेदी करायच्या आहेत.
म्युचुअल फंड आणि स्पेशल इनव्हेस्टमेंट फंडस् मधला हा मुख्य फरक आहे.
आणखी एक फरक आहे तो आहे किमान इनव्हेस्टमेंट रक्कम किती असावी त्याचा. तुम्हाला माहितच आहे की म्युच्युअल फंडाच्या योजने मध्ये इनव्हेस्टमेंट करायला प्रत्येक वेळी कमीत कमी ₹.५००० ची गरज असते.एस आय पी ₹.५०० पासून पण करता येते. पण स्पेशल इनव्हेस्टमेंट फंडस् मधे इनव्हेस्टमेंट करायला कमीत कमी ₹.१०००००.(दहा लाख) हवेत.
बधीतलत ना तुम्ही, म्युच्युअल फंडा पेक्षा स्पेशल इनव्हेस्टमेंट फंडस् असे एक पाऊल पुढे आहेत.... म्हणून मी वर शिर्षकात म्युच्युअल फंडाचा मोठा भाऊ असा त्यांचा उल्लेख केला आहे.
गेल्या वर्षी सुरू झालेल्या या फंडांना खूप चांगला प्रतिसाद मिळाला आहे.
तुमच्या इनव्हेस्टमेंट पोर्टफोलिओ मधे या स्पेशल इनव्हेस्टमेंट फंडस् साठी स्पेशल जागा आणि अलोकेशन असायलाच हवे.

साहित्यिक मित्रांनो,
आता लिहा विनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

ज्ञोतिर्मय
साहित्याचे विद्यापीठ

"ज्ञोतिर्मय" साहित्याचे विद्यापीठ.
साहित्यावरील प्रत्येक घटना, कथा, कविता, लेख, परीक्षण, पुरस्कार, संमेलन प्रत्येकाची नोंद आम्ही घेणार, मग विचार कसला करता! हो जाओ शुरु....
या व्यासपीठावर तुमचे सर्वांचे स्वागत आहे.
- संजय व्यापारी, संपादक 7743918559
ज्ञोतिर्मय-साहित्याचे विद्यापीठ

सुख दुःखाचे तरंग माणसा-माणसाचे

वसंत कुलकर्णी,
छ.संभाजीनगर,
मो. 96730 67194

जीवनाचे रंगबेरंग

दै.जोतिर्मयच्या रसीक वाचकहो आपले जसे सुखदुःखाचे तरंग तसे जीवनाचेही अनेक रंगबेरंग असतात, हेच आज सांगतो. एका मिनिटात जीवन बदलत नाही पण एका मिनिटात घेतलेला निर्णय हा जीवन बदलून टाकतो! हे लक्षात ठेवा. आपण असे जगतो जसे कधी मरणार नाही, पण असा मरून जातो जसे तो कधी जीवन जगला नाही! कोणी धनाकरता जीवन बर्बाद करतात, तर कोणी मने मिळविण्यासाठी धन. हे कटू पण सत्य आहे. कोणी आपल्या माणसासाठी आपली भाकरी सोडून देतो, तर कोणी भाकरीसाठी आपली माणसे सोडतो. कुठे एक वेळ खाण्यासाठी भाकण नाही, तर कोणाकडे खाण्यास वेळ नाही! एखादा गरीब अनेक मेल चालतो,भाकरीसाठी, जेवणासाठी तर श्रीमंत अनेक मेल चालतो ती पचविण्यासाठी! असे जीवनाचे विविध रंग दे दाखवितो आपल्यासाठी. हे लक्षात ठेवा म्हणून जीवनही असेच रंगी-बेरंगी आहे, महत्त्व आहे, ते आपण कसे जगतो याला. आज येथे थांबतो, गुड डे. स्वस्थ राहा मस्त रहा.

ऑनलाईन औषधोपचार

Dr Shaikh A H - 98606 99906

आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन मा आजारपणात पण घरकसल्या औषधोपचार घ्या. हुद्देही जाणवती तरक नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीशी इलाक, पुस्तकरी, भाविकी कळाय, कसया गोष्टी कोणताही सांगण्यास काज वाटते अशा वेळेस फक्त फोन्वर सुनी तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आरुषीक घडतील हमाखात उपाय केता जाईल. पोस्टाने औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आरुषीदवायमं डॉ. संजय ए एच, 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पेसा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 आरुषीपेसा अधिक विविध लौकिक सम्मयस्तर रम्यार वरसही उपचार, आतपयता ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सम्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, औषधसिक बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-हुन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असेी फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

माधवीची झेप - गोरडवाडी ते जपान

घरची परिस्थिती गरीबीची. घरामध्ये ओळीने पहिल्या तीन मुली झाल्यावरही आजीला नातूच हवा होता. त्यामुळेही वातावरण तम होते. शेवटी तीन मुलीनंतर मुलगा झाला. घरची परिस्थिती बिकट असल्याने माधवीची मोठी बहीण

शिरिष चिटणीस
सातारा ७५८८८६५०५१

वैशालीला तिचे मामा आणि माझ्या लोकमंगल ग्रुप शिक्षण संस्थेतील शिक्षक ज्ञानेश्वर मोहोतकर यांनी शिक्षणासाठी सातारला आपल्या घरी आणले होते. आमच्या लोकमंगल हायस्कूल, एम.आय.डी.सी. शाळेमध्येच वैशालीने दहावीपर्यंत शिक्षण घेतले. माधवीने मात्र पहिली ते सातवीपर्यंतचे शिक्षण - जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळा- गोरडवाडी (सोलापूर) येथे घेतले. माधवीचे प्राथमिक शाळेतील शिक्षक तिचे चुलत भाऊ प्रमोद पोरे हे होते. माधवीला लहानपणापासूनच अभ्यासाची खूप आवड होती पण आईला घरकाम, शेतीतील काम तसेच संसाराला हातभार लावण्यासाठी शिवणकाम करावे लागत असे. आईवर कामाचा प्रचंड ताण असल्याने त्यांना माधवीने कामात मदत

करावीच असे वाटायचे. त्यांची मोठी मुलगी वैशाली मामाकडे शिकायला साताऱ्यात आणि त्यानंतर घरात मोठी माधवीच. माधवीच्या खेडेगावातील घरात एक खोली होती जिथे उंदरांची बिळे होती म्हणून त्या खोलीला ही भावंडे "उंदराची खोली" म्हणायचे. माधवीला अभ्यासाची आवड असल्याने ती जेव्हा घरात काम न करता अभ्यास करत असायची तेव्हा आई कामाच्या तणावात व रागात माधवीची अभ्यासाची पुस्तके उंदराच्या खोलीत लपवायची. माधवीला त्या उंदराच्या खोलीत जाण्यास भिती वाटायची तरीही अभ्यासाच्या ओढीने ती पुस्तके पुन्हा त्या खोलीतून भीतभीत आणून अभ्यास करत बसायची. माधवीची आई परिस्थितीच्या आणि कामाच्या ओझ्याखाली दबलेली होती. माधवीने लहान वयातच शालेय जीवनात आई-वडीलांना कर्ज घेताना आणि ते फडताना त्यांच्या डोक्यातील अश्रू पाहिले होते. माधवी आणि त्यांच्या कुटुंबाने लोकांकडून होंगारा अपमानही अनुभवला आहे. त्यामुळे लहानपणापासूनच माधवीच्या मनात एक ठाम गोष्ट ठाण मांडून बसली होती, ती म्हणजे जैसे कमवण्यासाठी खूप कष्ट करावे लागतात. माधवीने सातवीच्या परीक्षेत प्रथम क्रमांक मिळविला. पण

लोकांनी तिला तोही आनंद मिळवून न देता ते म्हणाले तुझा भाऊ शिक्षक असल्यानेच तुला एक क्रमांकाचे मार्क मिळाले. पण हे टोमणे ऐकण्याचीही माधवीची परिस्थिती नव्हती. आठवीपासूनच्या शिक्षणासाठी माधवी आल्याकडे निमसाखर एज्युकेशनच्या शाळेत गेली. माधवी वीज नसली तरी दिव्याच्या प्रकाशात अभ्यास करायची. आठवीत शाळेत ती ७७ टक्के गुण मिळवून पहिली आली, पण तिची मोठी बहीण जी आमच्या लोकमंगल हायस्कूल- एम.आय.डी.सी. शाळेत शिकत होती ती ९० टक्के गुण मिळवत असल्याने तिच्यापेक्षा जास्त गुण माधवीला मिळवायचे असायचे. नववीत इंग्रजी हा विषय माधवीला खूप कठीण वाटत असल्याने त्याविषयात ४५ गुण तिला मिळाले. दहावीला माधवीला परत घरी गोरडवाडीला यावे लागले. आणि याकाळात तीन महिने शिक्षण घेण्याचे राहिले-बुडले. माधवीच्या वडिलांनी खूप प्रयत्न करून तिला क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले माध्यमिक शाळा- माळशिरस येथे प्रवेश मिळवून दिला. या शाळेत प्रवेश घेताना माधवीचे इंग्रजीचे नववीमधील पंचेचाळीस गुण बघून शाळेत प्रवेश नाकारण्याचा विचार केला होता, पण तिच्या वडीलांनी त्यांना माझी मुलगी नकी अभ्यास करून चांगले गुण मिळवेल ही खात्री देत तिला अँडमिशन मिळवून दिली. शाळेच्या पहिल्याच परीक्षेत माधवीला अनोळख्या अभ्यासक्रमावर प्रश्न आले आणि ते प्रश्न सोडविता येत नसल्याने ती रडू लागली पण त्या शाळेतील पिसे या शिक्षिकेने तिला धीर दिला. त्या परीक्षेनंतर दहावीच्या परीक्षेपर्यंत माधवीने कष्टपूर्वक प्रचंड मेहनत घेऊन अभ्यास केला आणि काय आश्चर्य ! दहावीच्या बोर्डाच्या परीक्षेत माधवी ९२.९१% गुण मिळवून केंद्रात दुसरी तर निमसाखर एज्युकेशन सोसायटीच्या ती शिकत असलेल्या शाळेत पहिली आली. माधवी आणि तिच्या आई-वडीलांना, मामा-मामी आणि बहीणी-भावाला प्रचंड आनंद झाला. (क्रमशः)

मी आणि एआय

ज्योतिर्मय सहित्य

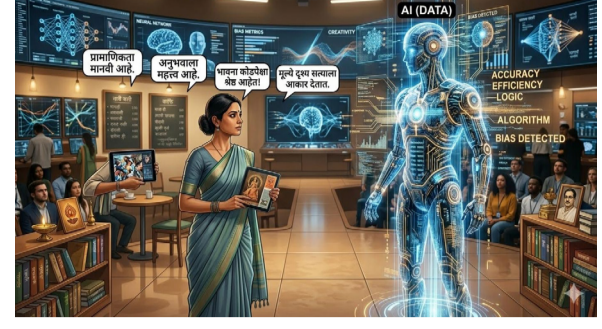
माझे आता पर्यंत जे व्यक्ती विशेष (थोडक्यात म्हणजे बावळटपणा किंवा मूर्खपणा) मी लिहिले आणि आपण वाचले त्यात अजून एक भर पडली. खूप दिवस एआय नामक सर्वज्ञात असलेल्या जीन विषयी ऐकत होते. फारसा विश्वास नव्हताच! पण म्हंटले बरेच लोक प्रशंसा करत आहेत, तर बघावे हा जीन काय काय करतो? कारण नवीन नवीन शिकणे, विविध प्रयोग करणे हे जणू रक्तातच आहे.

आज एका वस्तूवर अडले. इमेज तर दिसली आणि उत्सुकता वाढली. म्हणून सर्वज्ञ एआय कडे धाव घेतली, तर त्या वस्तूच्या फोटोत आणि याच्या उत्तरात काहीच साम्य नाही. शेवटी त्या विषयी योग्य माहिती घरातूनच मिळाली. म्हणजे आपण पूर्वेचा रस्ता विचारावा आणि एआयने आकर्षक पद्धतीने उत्तरेला नेऊन सोडावे. कालच एक वसंत कानेटकर लिखित एक प्रसिद्ध नाटक बघून आले. वाटलं एआय ला कथानक विचारावे. तर मूळ विषय सोडून काहीही कथा येऊ लागल्या. पुन्हा शेवटी प्रश्न आहेच. मी अजून काही मदत करू शकतो का? दोन तास त्यात घालवले तरी इतक्या प्रसिद्ध नाटकाची कथा त्याने अजून सांगितलीच नाही. मग इतर गोष्टी लांबच!

माग या विषयी जे सध्याचे तंत्रज्ञान वापरतात म्हणजे आपलीच लेकरे, त्यांच्याशी चर्चा केली. तर असे कुठे विचारतात का? म्हणून त्यांनी वेड्यातच काढले. मग आमची चर्चा आणि मध्यंतरी काही वाचले होते ते आठवले.

एआय विरुद्ध मानव हा सध्याच्या तंत्रज्ञानाच्या युगातील सर्वात मोठा चर्चेचा विषय आहे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआय) वेगाने प्रगत होत असली तरी, मानवी बुद्धिमत्तेला तिचा पर्याय नाही, असे अनेक तज्ज्ञांचे मत आहे.

मानवी क्षमता सर्वश्रेष्ठ आहे. मुंबईतील ७७% प्रोफेशनल कामाचे मोठे निर्णय घेताना पेक्षा स्वतःच्या निर्णयावर विश्वास ठेवतात.

एआयची उपयुक्तता: ७३% प्रोफेशनल एआय चा वापर मसुदा तयार करण्यासाठी उपयुक्त मानतात, पूर्ण निर्णयासाठी नाही. एआय मानवाची जागा घेणार नाही, तर मानवी क्षमतेत वाढ करेल. हे मानवी भावना आणि यंत्रांचे तर्कशास्त्र यांचे मिश्रण असेल. एआयचे जनक जेफ्री हिंटन यांनीही एआयच्या घातक परिणामांबद्दल चिंता व्यक्त केली आहे, ज्यामुळे नोकऱ्या जाण्याची भीती आहे.

एआय चॅटबॉट्सचा चुकीच्या कामासाठी वापर (उदा. डीपफेक) समाजासाठी घातक ठरू शकतो. योग्य नियोजन आणि मर्यादित वापर केल्यास एआय मानवी जीवनासाठी वरदान ठरू शकते, परंतु मानवी विवेकबुद्धीला पर्याय नाही.

एआय आणि मानव यांच्यातील मुख्य फरक मानव : माणूस सर्जनशील आहे. उच्च कल्पना आणि भावनांवर आधारित निर्मिती करू शकतो. निर्णय क्षमता भावना, नैतिकता आणि अनुभव यावर आधारित असतात.

वेग व स्मृती मर्यादित असतात. संदर्भ हे नैसर्गिक समज व भावनांवर आधारित असतात. एआय : सर्वजनशीलता मर्यादित डेटा वर आधारित असते. वेग प्रचंड असतो. निर्णय क्षमता डेटा आणि अल्गोरिदमवर आधारित असते. संदर्भ हे शिकवलेल्या माहितीवर आधारित असतात. एआय हे एक साधन आहे साध्य नाही. आता पर्यंत एवढेच समजले. अजून काही ज्ञानात भर पडेलच! या कामी आपणही मदत कराल ना?

***

"आरक्षणाचे तुकडे की संपूर्ण हक्क? : आजच्या पिढीने विचार करण्याची वेळ"

ज्योतिर्मय सहित्य
(मागील अंकावरून)
२००१ ते २०११ च्या जनगणनेनुसार:
२००१ च्या

जनगणनेनुसार, महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातींच्या लोकसंख्येत ६७% हिंदू, ३२.९% बौद्ध व ०.१% (५,९८३) शीख होते. तर २०११ च्या जनगणनेनुसार, अनुसूचित जातींमध्ये ६०.७% (सुमारे ८०.१२ लाख) हिंदू, ३९.२% (५२,०४,२८४) बौद्ध व ०.१% (१३ हजार) शीख आहेत. २००१-११ या कालावधीत महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातींच्या बौद्ध लोकसंख्येत तब्बल ६०% वाढ झाली आहे. ३

२००१ मध्ये, महार समुदायाच्या लोकसंख्येत ५६.३% बौद्ध, ४३.७% हिंदू आणि अवघे ०.१% शीख होते. तर २०११ मध्ये, राज्यात सुमारे ७६ लाख महार समाज आहे, महारांस्त सुमारे ६२% (४७.१२ लाख) बौद्ध, ३७.९% (२८.७३ लाख) हिंदू, तर अवघे ०.१% (७.८ हजार) महार हे शीख धर्मीय आहेत.

२०११ मध्ये, अनुसूचित जातींच्या लोकसंख्येत ७६ लाख महार, २६.८ लाख मांग, १६.५ लाख चांभार व २.५ लाख भंगी या समाजाचे लोक आहेत. अनुसूचित जातीत या चार जातींचे एकत्रित प्रमाण ९२% आहे.

अनुसूचित जातीमध्ये बौद्ध धर्म अतिशय वेगाने वाढत आहे. इ.स. २००१ मध्ये भारत देशात ४१.५९ लाख बौद्ध हे अनुसूचित जातीचे होते, तर इ.स. २०११ मध्ये हे प्रमाण ३८% वेगाने वाढून ५७.५६ लाख एवढे झाले आहे. देशातील एकूण अनुसूचित जातींच्या बौद्धांपैकी ५२.०४ लाख (९०% पेक्षा अधिक) महाराष्ट्रात आहेत. महाराष्ट्रात एकूण बौद्ध लोकसंख्येत ७९.६८% अनुसूचित जाती आहे.

महाराष्ट्रातील अनुसूचित जाती (एकूण

आरक्षण

५९ जाती):
अंगेर, अनमुक, आरेमाला, आरवा माला, बहना, बहाना, बाकड, बांट, बलाही, बलाई, बसोर, बुरुड, बांसोर, बांसोडी, बसोड, बेडा जंगम, बडगा जंगम, बेडर, भांबी, भांभी, असादरू, असोदी, चामडिया, चमार, चमारी, चांभार, चमगार, हरळय्या, हराळी, खालपा, माचीगार, मोचीगार, मादर, मादिगा, मोची, तेलगू मोची, कामाटी मोची, राणीगार, रोहिदास, नोना, रामनामी, रोहित समगार, सतनामी, सूर्यवंशी, सुरज्यरामनाम, समगारा चर्मकार, परदेशी चामार, भंगी, मेहतर, ओलगाना, रुखी, मलकाना, हलालखोर, लालबेगी, बाल्मिकी, कोरार, झाडाल्ली, हेला, बिंदला, ब्यागारा, चलवादी, चत्रया, चेत्रदासर, होलय दासर, होलेया दसारी, डकल, डोकलवार, दोर, ककय्या, कंकय्या, डोहोर, डोम, डुमार, येल्लमलवार, येल्लमलवंडलु, गंडा, गंडी, गरोड, गारी, घासी, घासीया, हल्लीर, हलसार, हसलार, हुलसवार, हलसवार, होलार, व्हलार, होलय, होलेर, होलेया, होलिया, कैकाडी, कटिया, पथरिया, खंगार, कनरा, मिरधा, खाटिक, चिकवा, चिकवी, कोलपूल-वंडलु, कोरी,

लिंगडेर, मादगी, मादिगा, महार, मेहर, तराळ, धेगू-मेगू, माहावंशी, धेड, वणकर, मारू-वणकर, माला, माला दासरी, माला हत्राई, माला जंगम, माला मस्ती, माला साले, नेटकानी, माला सन्यासी, मांग, मातंग, मिनीमादिगा, दखनी-मांग, मांग-म्हशी, मदारी, गारुडी, राधेमांग, मांग-गारोडी, मांग-गारुडी, मने, मस्ती, मेंघवाल, मेंघवार, मिठा, अयलवार, मर्री, नाडीया, हादी, पासी, सांसी, शेणवा, चेणवा, सेडमा, रावत, सिंधोल्लू, चिंदोल्लू, तिरगार, तिरबंदा, तुरी, अशा ५९ जाती बाबासाहेबांचे विचार पुढे घेऊन जात आहेत व एका छताखाली आहेत हीच तर खरी पोट दुखी आहे. आजचा प्रश्न अत्यंत स्पष्ट आहे आणि आपल्याला पूर्ण हक्क हवा आहे का तुकड्यांमध्ये वाटलेला

समाजभूषण रामदास वच्छलामाई रघुमाजी वाघमारे
छत्रपती संभाजीनगर
संपर्क 8888125610

अधिकार? आपल्याला एकजूट हवी आहे का विभाजन? आपल्याला न्याय हवा आहे का दिवावा? आजचा निर्णय आपल्या पुढील पिढ्यांचे भविष्य ठरवणारा आहे. झोपडीत शिकणाऱ्या त्या मुलाचा विचार करा त्याच्या स्वप्नांचा विचार करा त्याच्या संघर्षांचा विचार करा आरक्षण हे त्यांच्यासाठी जीवनेरखा आहे. चला, आपण सर्व मिळून विचार करूयातकेशुद्ध निर्णय घेऊया आणि आपल्या हक्कांसाठी एकजुटीने उभे राहूया जय भीम! जय संविधान! (लेखक हे महाराष्ट्र शासनाचा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाज भूषण पुस्तकार प्राप्त आहे.)

प्रज्ञा उडाली आकाशी...

ज्योतिर्मय सहित्य
(मागील अंकावरून)

मुंगी होऊन साखर खावी ही म्हण आणि त्या म्हणीचा अर्थ वैष्णवीनं त्याला सांगितला होता आणि दोघ अंगणात जाऊन माझी चेष्टामस्केरी करत असल्याचं पण त्यांनीच मला सांगितलं. वैष्णवीनं त्याला सांगितलं होतं आईकडून गोड गोड खाऊ मिळवायचा असेल तर मुंगी होऊन साखर खायची म्हणजे आई चिडली की आपण गण बसायचं असतं तिला दुरुत्तर करायचं नसतं आणि बरंच काही. दोघंही तोंडावर हात ठेवून खुसखुसू हसत होते नेमकी वेळ साधून मीही रागावल्याबद्दल माफी मागितली तेव्हा कृष्णांन परत प्रश्न विचारला आणि तो प्रश्न ऐकून माझ्या पायाखालची जमीनच सरकली.

तो म्हणाला, 'आई, आपल्याला राक्षसाची भीती वाटते ना गं? आपण गोष्टीच्या पुस्तकात बघितलाय तसाच राक्षस असतो ना? आता याला काय उत्तर देणार होते मी?

हो म्हटलं आणि मी पुढचे प्रश्न परत टाळू लागले. पण त्यानं रात्रभर काय काय विचार केलाय हे मला कुठं माहिती होतं? तो म्हणाला, 'राक्षस आपल्यापेक्षा खूप मोठा असतो आणि म्हणूनच आपण राक्षसाला घाबरतो'

मी विषय बदलण्याच्या हेतूने म्हटलं, 'मुंगीचा विषय चालूय ना मग मध्येच राक्षस कुठून आला रे?'

तो म्हणाला, आई, आपण मुंगीपेक्षा मोठे आहोत म्हणजे आपण मुंग्यांसाठी राक्षसच झालो की. काल आपल्यामुळं कितीतरी मुंग्या मेल्या. शिवाय तू आमच्यावर किती ओरडत होतीस, त्या मुंग्यांना डीजे ऐकल्यासारखं वाटलं असेल ना? काय बोलावं हेच मला सुचना. आपल्याही नकळत आपण चुकीचं वागतो, मागून कितीही सारवासारव केली

तरी मुलांच्या नाजूक मनावर ओरखडे उमटतात आणि ते किती काळ टिकतात कोण जाणे! या विचारानं आता अस्वस्थ व्हायची वेळ माझ्यावर आली. खरंतर टोलवाटोलवी करण्यासाठी मी निसर्गातली अन्नसाखळी समजावून सांगितली, शक्तीशाली प्राणी आपल्यापेक्षा कमकुवत प्राण्यांना मारून खातात, मुंग्या तुम्हाला चावल्या असल्या म्हणून मी पळवलं त्यांना आणि त्या प्रयत्नात काही मुंग्या मेल्या अशी मखलाशी मी केली पण माझंच मन मला साथ देईना.

त्याक्षणी कृष्णाच्या प्रश्नाचं समाधानकारक आणि खरंतर योग्य उत्तर माझ्याकडे नव्हतं.

हा प्रसंग फक्त मुंग्यांचा नव्हता. तो मुलांच्या जिज्ञासेचा आणि आपल्या वागणुकीचा आरसा होता. मुलं जगाकडे निरागस नजरेनं पाहतात. त्यांच्यासाठी प्रत्येक गोष्ट "का?" आणि "कस?" या प्रश्नांन उलगडत जाते. त्यांच्या प्रश्नांच्या उत्तरांतून त्यांना केवळ माहितीची अपेक्षा नसते, तर त्यात

नैतिकतेची बीजंही दडलेली असतात., हा विचार माझ्या मनात आला. कृष्णांने राक्षसाची कल्पना आणि वास्तव एकत्र केलं. त्याने स्वतःला आणि आपल्याला एका वेगळ्या नजरेनं पाहिलं. हा विचार फार मोठा आहे आपण कोणाच्या तरी आयुष्यात भीतीचं कारण असू शकतो का?

त्या छोट्याशा प्रसंगानं मला माझंच रूप दाखवलं.

गोष्टीतले राक्षस खरेखरे असतात की नाही, हा प्रश्नच नाही पण ते आपल्या वागण्यात मात्र नक्कीच दडलेले असतात.

कृष्णाच्या डोक्यातली निरागसता आणि प्रश्न दोन्ही मला आरपार भिडले. त्यादिवशी मी मुंग्यांना घराबाहेर काढलं खरं, पण माझ्या मनात मात्र एक विचार कायमचा घर करून राहिला तो म्हणजे 'आपण जगताना विचार करायला हवा का की, आपण कुणासाठी तरी भीतीचं कारण तर होत नाही ना?'

***